

О. В. Абакуменко,
к. е. н., доцент кафедри фінансів,
Чернігівський державний інститут економіки і управління
М. В. Литовченко,
аспірант кафедри фінансів, Чернігівський державний інститут економіки і управління

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

У статті досліджуються основні тенденції корпоративної консолідації в Україні. Оцінено вплив реорганізаційних процесів на економічну безпеку держави та зазначено потенційні загрози, які можуть спричинити злиття та поглинання у національній економіці країни.

The article describes the main corporate consolidation tendencies in Ukraine. The estimation of reorganization processes to the economic security is spent and potential threats of mergers and absorption to the national economy is discovered.

Ключові слова: економічна безпека, злиття, контроль, концентрація, національна економіка, поглинання, прямі іноземні інвестиції.

Key words: economic security, mergers, control, concentration, national economics, acquisitions, direct foreign investments.

ВСТУП

Жодна національна економіка світу не може залишитися осторонь процесів консолідації, концентрації та укрупнення бізнесу. Постійні хвилі активізації даних процесів у світі, зростання їх масштабів, проникнення та закріплення в національній економіці транснаціональних корпорацій, посилення глобалізаційних чинників — все це вимагає особливої уваги до дослідження злиття та поглинання та їх впливу на економічну безпеку країни.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження особливостей та тенденцій розвитку вітчизняного ринку корпоративної консолідації та оцінка загроз злиття та поглинання економічній безпеці України.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Рівень контролю іноземними корпораціями вітчизняних суб'єктів

господарювання, а отже і рівень їх впливу на розвиток національної економіки виражається передусім через показники іноземного інвестування. Динаміка обсягів іноземного інвестування в Україну свідчить, що саме державне регулювання процесів злиття і поглинання

Таблиця 1. Контроль іноземними суб'єктами національних підприємства*

Показники	Роки						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Власний капітал підприємств України на кінець періоду, млн грн.	591666,3	543924,9	634049,2	783854,7	838122,3	921305,1	978032,9
Приріст прямих іноземних інвестицій в економіку України, млн дол. США	2252,6	7843,0	4717,3	7935,4	6073,7	4436,6	4655,0
Курс гривні, грн. за 100 дол. США	531,92	512,47	505,00	505,00	526,72	779,12	793,56
Приріст прямих іноземних інвестицій в економіку України, млн грн.	11982,0	40193,0	23822,4	40073,8	31991,4	34566,4	36940,2
Відношення приросту прямих іноземних інвестицій до обсягу власного капіталу підприємств України	0,02025	0,073894	0,037572	0,051124	0,03817	0,037519	0,03777

* Розраховано на основі офіційних даних Держкомстату та НБУ

Таблиця 2. Власники найкрупніших банків України*

№	Банк	Власники	Частка в статутному капіталі, %
1.	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК"	Фізичні особи - резиденти	45
2.	ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"	Raiffeisen International Bank-Holding AG, Австрія	96,4
3.	ПАТ "УкрСиббанк"	BNP Paribas, Франція	100,0
4.	ПАТ "Укросоцбанк"	UniCredit Bank Austria AG, Австрія	26,3
5.	ПАТ "Державний експортно-імпортерський банк України"	ЗАТ "Ферротрейд Інтернешл", Україна (100% якого в свою чергу володіє UniCredit Bank Austria AG, Австрія)	59,1
6.	ПАТ "Комерційний банк "Надра"	Кабінет Міністрів України	100
7.	ПАТ "ОТП Банк"	Manmade Enterprises Limited, Кіпр	30,7
8.	ПАТ "Альфа-Банк"	Novartis Trading Limited, Кіпр	50,3
9.	ПАТ "Державний ощадний банк України"	ВАТ "Центральна Ошадна каса і Комерційний Банк", Угорщина	100
10.	ПАТ "ВТБ Банк"	ВАТ "Альфа-Банк", Росія	19,9
11.	ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк»	ABN Ukraine Limited, Кіпр	80,1
12.	ПАТ "БАНК ФОРУМ"	Кабінет Міністрів України	100
13.	ПАТ "ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК"	ВАТ Банк ВТБ, Росія	100
14.	ПАТ "Банк"Фінанси та Кредит"	Державна корпорація "Банк розвитку та зовнішньоекономічної діяльності (Внешнекомбанк)", Росія	93,5
15.	ТОВ "Український промисловий банк" (є інформація лише про засновників, в процесі ліквідації)	Commerzbank Auslandsbanken Holding AG, Німеччина	95,9
16.	ПАТ "БРОКБІЗНЕСБАНК"	ТОВ "СКМ ФІНАНС", Україна (власником ТОВ "СКМ ФІНАНС" є ЗАТ «Систем Капітал Менеджмент», Україна), 100% капіталу якого володіють фізичні особи- резиденти	89,9
17.	ПАТ акціонерний банк "Укргазбанк"	ЗАТ "F & S REALTY", Україна (96,8 капіталу якого належать ТОВ "Індустріал констракшн", Україна)	47,1
18.	ПАТ "Свєдбанк"	ТОВ "АСКАНІЯ", Україна	48,9
19.	ПАТ «КРЕДИТПРОМБАНК»	ТОВ "АВС", Україна	-
20.	ПАТ «Ролівід Банк»	ТОВ "Укрпромерсіс", Україна	-
21.	ПАТ Акціонерний банк «Південний»	ТОВ "КБ Нафтовий", Україна	-
22.	ПАТ «ПГ Банк України»	Фізичні особи- резиденти	95,6
23.	ПАТ «Брейте Банк»	Органи державної влади України	87,7
24.	ПАТ «УніКредіт Банк»	Sveabank AB, Швеція	100
25.	ПАТ «Універсал Банк»	FINTEST HOLDING LIMITED, Кіпр	41,2
26.	ПАТ «Комерційний банк «ПРАВЕКС-БАНК»	HOMERTRON TRADING LIMITED, Ірландія	33,7
27.	ПАТ «Феєукраїнський Акціонерний Банк»	Органи державної влади України	100
28.	ПАТ «ДЮНГОРБАНК»	Фізичні особи - резиденти	42,1
29.	ПАТ «ІМЕКСБАНК»	ING Bank N.Y., Нідерланди	100
30.	ПАТ «КРЕДІОБАНК»	EGB Ceps Holding GmbH, Австрія	100
31.	ПАТ «Комерційний банк «ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА»	Bank Polska Kasa Opieki Spolka Akcyjna, Польща	100
32.	ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ХРЕЩАТИК»	EFG New Europe Holdings B.V., Нідерланди	100
33.	ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ХРЕЩАТИК»	INTESA SANPAOLO S.P.A., Італія	100
34.	ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ПРАВЕКС-БАНК»	TWIF FINANCIAL SERVICES BV, Нідерланди	16
35.	ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ХРЕЩАТИК»	ТОВ "СКМ ФІНАНС", Україна (власником ТОВ "СКМ ФІНАНС" є ЗАТ «Систем Капітал Менеджмент», Україна), 100 відсотками капіталу якого володіють фізичні особи- резиденти	100
36.	ПАТ «КРЕДІОБАНК»	Фізичні особи - резиденти	20,5
37.	ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА»	PKO Bank Polski, Польща	96,6
38.	ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ХРЕЩАТИК»	ТОВ «ІНВЕСТ-СЕРВІС», Україна	99,9
39.	ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ХРЕЩАТИК»	ТОВ «СФ "УкрФінком", Україна	37,4
40.	ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ХРЕЩАТИК»	ТОВ "МАРКЕТ ІНВЕСТ ГРУП", Україна	22,7
41.	ПАТ "Корпоративний та Інвестиційний Банк Креді Агіколь"	Головне фінансове управління виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)	24,8
42.	ПАТ "Дельта Банк"	КРЕДІ АГРИКОЛЬ КІВ ГЛЮБАЛ БЕНКІН, Франція	100
43.	ПАТ "Державний ощадний банк України"	Фізичні особи - резиденти	59,9
44.	ПАТ АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ІНДУСТРІАЛБАНК»	Sargit FSI, Inc., США	30,1
45.	ПАТ "Сітібанк"	Держава в особі Кабінету Міністрів України	100
46.	ПАТ "Сітібанк"	Страхове товариство з додатковою відповідальністю "Захід-Резерв", Україна	15,2
47.	ПАТ "Сітібанк"	Citicorp Leasing International LLC, США	89,3
48.	ПАТ "Сітібанк"	Citibank Overseas Investments Corporation, США	11,7

* Складено на основі даних www.smida.gov.ua

повинно стати одним із пріоритетів забезпечення економічної безпеки України (табл. 1).

Аналізуючи показники, що відображені у даній таблиці, можемо констатувати суттєве зростання протягом останніх семи років впливу зарубіжних корпорацій на економіку України. До початку 2011 року під їх контролем перебувала значна частина власного капіталу вітчизняних підприємств, адже сукупний приріст прямих іноземних інвестицій по відношенню до власного капіталу за 2005—2010 роки склав 30%.

Починаючи з 2008 року, темпи приросту обсягів прямих іноземних інвестицій у доларах США знижувалися, в той час як співвідношення приросту прямих іноземних інвестицій та обсягу власного капіталу підприємств залишалось в межах 0,037—0,038 за рахунок зростання курсу долара США. Тобто придбання іноземними інвесторами активів вітчизняних підприємства значно полегшувалося зі зростанням курсу долара США.

Отже, Україна поступово втрачає контроль над власними підприємствами. Згідно Методики розрахунку рівня економічної безпеки України, частка прямих іноземних інвестицій в загальному обсязі інвестицій повинна складати від 20 до 30%. На нашу думку, даний показник недостатньо точно характеризує економічну безпеку країни, доцільніше було б рахувати частку прямих іноземних інвестицій у загальному обсязі прямих інвестицій у країні.

Протягом трьох останніх років частка прямих іноземних інвестицій у загальному обсязі прямих інвестицій в Україні значно перевищувала 30%, а у 2008 та 2010 взагалі становила більше 50%. Проте, згідно Методики, даний показник формує лише 21,3% оцінки інвестиційної безпеки країни, яка, в свою чергу, формує лише 9,39% економічної безпеки. Тобто процес втрати права власності на активи вітчизняних підприємств відобразиться лише на 2% оцінки економічної безпеки України.

Методикою передбачено ще один показник, що стосується права власності на вітчизняні суб'єкти господарювання, — це частка іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу, яка, на думку авторів, не повинна перевищувати 30%.

Але конкретизовано, що мається на увазі — частка іноземного банківського капіталу в сукупних пасивах банків або у власному капіталі. Щодо першого припущення, то, за даними НБУ, зобов'язання перед нерезидентами (без урахування власного капіталу) у 2008 році становили близько 33% джерел формування капіталу банків, до кінця 2010 року частка даного показника скоротилась до 20% в основному через зменшення обсягів залучених іноземних кредитів.

Щодо другого припущення, то більш-менш достовірні дані щодо частки іноземного банківського капі-

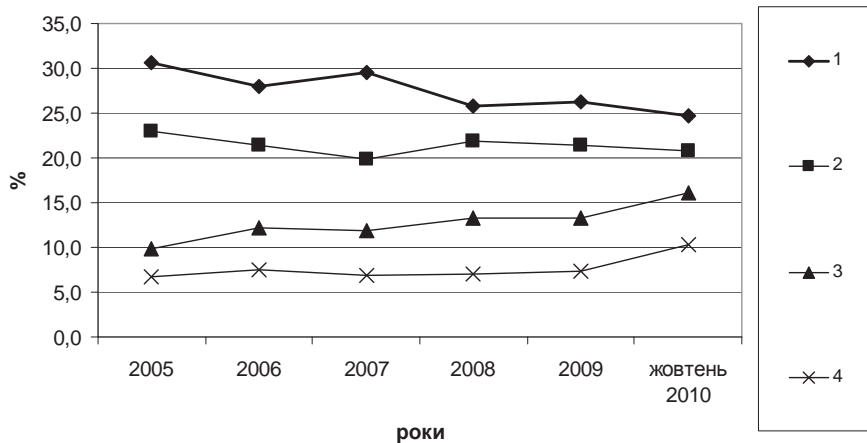

Рис. 1. Частки основних галузей у загальному обсязі вимог банків за кредитами, наданими підприємствам переробної промисловості

* складено за даними НБУ.

На рисунку:

1. Харчова промисловість.
2. Галузі машинобудування та виробництва транспортних засобів.
3. Металургійне виробництво.
4. Хімічне виробництво.

талу у власному капіталі вітчизняних банків відсутні. Станом на початок 2009 року до найкрупніших банків України відносились: ПриватБанк, Райффайзен Банк Аваль, УкрСиббанк, Укрсоцбанк, Укрексімбанк, Надра Банк, ОТП Банк, Альфа-Банк (Україна), Ощадбанк, ВТБ Банк, Промінвестбанк, банк Форум, Перший український міжнародний банк (ПУМБ), банк Фінанси та Кредит, Укрпромбанк, Брокбізнесбанк, Укргазбанк і Сведбанк, а в перелік великих банків входили: Кредитпромбанк, Родовід Банк, банк Південний, ING Банк (Україна), Ерсте Банк, Unicredit Bank, Universal Bank, Правекс-Банк, VAB Банк, Донгорбанк, Імексбанк, Кредобанк, банк Фінансова ініціатива, банк Хрещатик, Calyon Банк (Україна), Сведбанк Інвест, Дельта Банк, Ощадбанк, Індустріалбанк, Сітібанк (Україна). Розподіл прав власності на них відображено в табл. 2.

Із 18 найкрупніших на початок 2009 року банків України 10 належать нерезидентам, 3 — державі, 3 — фізичним особам — резидентам, 1 — позбавлений ліцензій, а приналежність ще одного губиться у непрозорому середовищі ТОВ. Серед 20 великих банків розподіл власності наступний: 10 належать іноземцям, 4 — фізичним особам — резидентам, 2 — державі, 1 припинив існування внаслідок злиття, реальних власників ще 3-х виявити не вдалося.

Незважаючи на значний вплив на економічну безпеку країни приналежності банків, даний фактор, згідно Методики, формує всього 0,8% інтегрального показника.

Прихід нових власників зумовив переорієнтацію кредитної політики вітчизняних банків, що позначилось, насамперед, на структурі їх кредитного портфеля. Протягом 2002—2010 років частка ресурсів, що спрямовувалися банками на кредитування реального сектора економіки, значно скоротилась, а обсяги кредитування фізичних осіб, навпаки, зросли. Враховуючи світові тенденції до зрощення промислового та фінансового капі-

Таблиця 3. Товарна структура експорту та імпорту України*

Показники	% до загального обсягу експорту						% до загального обсягу імпорту					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Усього	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Живі тварини; продукти тваринного походження	2,14	1	1,5	1,2	1,5	1,5	1,38	1,4	1,3	2	2,8	2
Продукти рослинного походження всього, в т.ч.:	4,95	5,1	3,5	8,3	12,7	7,7	1,45	1,5	1,4	1,7	2,8	2,6
- зернові культури	4,04	3,5	1,6	5,5	9	4,8	0,16	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
- насіння і плоди олійних рослин	0,4	0,8	1,4	2,1	2,6	2,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3
Жири та олії тваринного або рослинного походження	1,71	2,5	3,5	2,9	4,5	5,1	0,56	0,4	0,6	0,7	0,8	0,7
Готові харчові продукти	3,77	3,6	4,2	3,8	5,3	5	4,03	3,7	3,4	3,1	4,5	4,1
Мінеральні продукти всього, в т.ч.:	13,73	10,1	8,7	10,5	9,8	13,1	32,01	30	28,5	29,7	34,5	34,8
- енергетичні матеріали; нафта та продукти її перегонки	9,76	6,7	5,3	6,1	5,4	7,1	29,5	28,2	26,3	26,7	32,2	32,3
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	8,72	8,8	8,2	7,5	6,3	6,8	8,57	8,6	8,8	8,1	11,7	10,6
Недорогоцінні метали та вироби з них всього, в т.ч.:	40,97	42,8	42,2	41,2	32,3	33,7	6,83	7,4	7,8	7,5	5,9	6,8
- чорні метали	33,5	34	34	34,3	25,8	28,4	3,19	3,3	3,7	3,9	2,5	3,2
Механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку	8,29	8,7	10,1	9,5	12,6	11	17,55	17,5	17,4	15,6	13,8	13,4
Транспортні засоби та шляхове обладнання	4,83	5,4	6,7	6,5	4	6,3	8,91	11,4	13,5	14,1	4,8	6
Інші	10,89	12	11,4	8,6	11	9,8	18,71	18,1	17,3	17,5	18,4	19

* Складено за даними Держкомстату.

талів, можна припустити, що зміщення акцентів кредитної політики вітчизняних банків певною мірою викликає не прагненням стимулювання вітчизняного споживчого ринку з метою збуту продукції пов'язаних зарубіжних підприємств.

Протягом 2006—2010 років відбулось зростання питомої ваги кредитів, наданих підприємствам, що займаються операціями з нерухомістю, орендою та наданням послуг підприємствам, та будівельним компаніям. Натомість знизилась частка кредитів, наданих підприємствам переробної промисловості, сільського господарства та торгівлі. Особливо негативною, на нашу думку, є тенденція до зниження пріоритетності кредитування вітчизняної переробної промисловості, адже це знижує її потенціал у задоволенні внутрішнього попиту та формуванні задовільної структури експорту. З цих позицій підходить до оцінки банківської безпеки, відображені в Методиці розрахунку рівня економічної безпеки України, слід оцінювати як поверхові. Для забезпечення економічної безпеки недостатньо дотримуватися встановленого показника кредитування реального сектора, важливим також є розподіл кредитних ресурсів за видами економічної діяльності.

Представлені на рис. 1 дані дозволяють констатувати дві чіткі тенденції:

- зростання питомої ваги наданих кредитів підприємствам металургійного та хімічного виробництва;
- скорочення питомої ваги наданих кредитів підприємствам харчової промисловості та машинобудування.

Фактично зміна акцентів банківського кредитування переробної промисловості спрямована на підвищення фінансового забезпечення сировинних галузей за рахунок підприємств високого ступеня переробки сировини.

Враховуючи, що зниження пріоритетності кредитування галузей машинобудування та виробництва транспортних засобів супроводжується одночасним зростанням кредитування населення, слід очікувати погіршення стану платіжного балансу, оскільки незадоволеність

зростаючого споживчого попиту товарами вітчизняного виробництва неминує призводити до зростання обсягів імпорту. Причому виявлені тенденції банківського кредитування економіки України сприяють зростанню імпорту продукції галузей високого ступеня переробки сировини в обмін на вивезення сировинних товарів.

На нашу думку, встановлення контролю над банківською системою є одним із ключових факторів перетворення України на сировинний придаток розвинених країн, адже дозволяє орієнтувати фінансові ресурси на кредитування сировинних галузей та стимулювання споживчого попиту.

Для підтвердження даного припущення слід розглянути структуру вітчизняного промислового виробництва, а також структуру експорту та імпорту. Протягом 2005—2010 років у структурі промислового виробництва України спостерігалися наступні тенденції:

- значно зросла частка таких галузей, як харчова, добувна промисловість, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води;
- відбулося скорочення питомої ваги таких галузей, як машинобудування, виробництво коксу та нафтопереробка, металургійне виробництво, виробництво транспортних засобів та устаткування;
- спостерігалось також порівняно незначне скорочення частки хімічної промисловості.

Найбільш яскраво зазначені тенденції проявлялися після 2008 року, що дозволяє припускати, що кризові явища в світовій економіці могли бути основною причиною структурних змін у промисловому виробництві України. Закономірним наслідком скорочення загальносвітового попиту є втрата локальних ринків збуту та скорочення обсягів виробництва, проте паралельне суттєве зростання частки сировинних галузей свідчить про збереження попиту на вітчизняну сировину передусім за кордоном, адже якби вона реалізувалася переважно вітчизняним виробникам, то вони, зменшуючи обсяги діяльності, знизили б і попит на сировину.

Розглянемо більш детально динаміку вітчизняного експорту та імпорту (табл. 3). Показники товарної струк-

тури експорту та імпорту України загалом підтверджують зроблене вище припущення. Основними позиціями вітчизняного експорту є продукти рослинного походження, жири та олії, мінеральні продукти, чорні метали, в той час як продукція машинобудування посідає порівняно незначне місце. В структурі імпорту найбільш вагомою статтею є енергетичні матеріали, що є наслідком енергетичної залежності України, решта сировинних продуктів імпортується порівняно в незначних обсягах. Другою за важливістю статтею імпорту є продукція машинобудування.

Сировинна орієнтація вітчизняного експорту значною мірою обумовлена неефективним державним регулюванням економіки останнього десятиліття ХХ століття. Проте неконтрольованість процесів злиття і поглинання в Україні призводить до ситуації, коли відбувається концентрація власності на сировинні виробництва.

Спрямування значних обсягів ресурсів у сировинні галузі та недостатня увага до переробних підприємств сприяє закріпленню існуючої позиції України у міжнародному поділі праці. Розглянемо розподіл прав власності на основні металургійні підприємства України (табл. 4).

Згідно офіційних даних, 8 із 10 основних вітчизняних виробників чорних металів (основного експортного товару) поглинені зарубіжними структурами. Крім того, в металургійній промисловості наявний значний рівень концентрації: 4 із 10 основних заводів підконтрольні єдиній структурі "Метінвест Б.В." (Нідерланди), ще два — Корпорації "ІСД" (Україна). Дана ситуація створює передумови для монополізації ринку чорних металів в Україні.

Значна частка іноземної власності спостерігається також серед підприємств кольорової металургії (табл. 5) та нафтопереробки (табл. 6).

Два із п'яти основних виробників кольорових металів України належать іноземним корпораціям.

Іноземні компанії мають ви-

Таблиця 4. Власники найбільших металургійних підприємств України*

№	Підприємство	Власники	Частка в статутному капіталі, %
1.	ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	ArcelorMittal Duisburg GmbH, Німеччина	95,1
2.	ПАТ "Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча"	ПрАТ "ІЛЛІЧ-СТАЛЬ", Україна (87,3% якого в свою чергу володіє Приватна компанія з обмеженою відповідальністю "Метінвест Б.В.", Нідерланди)	24,4
		Приватна компанія з обмеженою відповідальністю "Метінвест Б.В.", Нідерланди	72,5
3.	ВАТ «МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ «АЗОВСТАЛЬ»	METINVEST B.V., Нідерланди	74,1
		Metinvest International SA, Швейцарія	21,6
4.	ВАТ "Запорізький металургійний комбінат "Запоріжсталь"	ТОВ "Мідланд Кепітал Менеджмент", Україна (99,6% якого в свою чергу володіє Компанія "Мідленд Рісорсиз Холдінг Лімітед", В. Британія)	11,2
		Підприємство з іноземною інвестицією у формі ТОВ "Київ Секюрітіз Груп", Україна (100% якого в свою чергу володіє Компанія "Глобал Стіл Інвестментс Лімітед", В. Британія)	21,7
		ТОВ "Запоріжсталь-РС", Україна (99,6% якого в свою чергу володіє Компанія "Ділейк Сервіс Лімітед", Кіпр)	21,8
		ТОВ "Галс-Інвест", Україна (99,9% якого в свою чергу володіє Компанія "Лаберг інвестментс лімітед", Кіпр)	17,0
		"Глобал Стіл Інвестментс Лімітед", В. Британія	12,3
5.	ВАТ "Алчевський металургійний комбінат"	КОРПОРАЦІЯ "ІСД", Україна	не менше 56,1
6.	ПАТ "Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Держинського"	КОРПОРАЦІЯ "ІСД", Україна	не менше 58,8
7.	ПАТ "СНАКІВСЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ ЗАВОД"	METINVEST B.V., Нідерланди	55,2
		Metinvest International SA, Швейцарія	30,3
8.	ПрАТ «Макіївський металургійний завод»	METINVEST B.V., Нідерланди	90,2
9.	ПАТ «Свраз - Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського»	СІНІЛЛОС ХОЛДІНГЗ ЛТД, Кіпр	24,4
		ТОЛШПОН ЛТД, Кіпр	19,4
		ФЕРІБОЛ ХОЛДІНГЗ ЛТД, Кіпр	17,0
		АЛКІПРОС ХОЛДІНГЗ ЛТД, Кіпр	17,1
		АГАЛІОС ІНВЕСТМЕНТС ЛТД, Кіпр	17,5
10.	ПрАТ «Донецьксталь» – металургійний завод»	FINTEST TRADING CO LIMITED, Кіпр	100

* Складено за даними www.smida.gov.ua.

рішальний контроль над трьома з п'яти розглянутих нафтопереробних заводів. Доступної достовірної інформації щодо другого покоління власників ще двох нафто-

Таблиця 5. Власники найбільших підприємств кольорової металургії України*

№	Підприємство	Власники	Частка в статутному капіталі, %
1	2	3	4
1.	ПАТ "Артемівський завод по обробці кольорових металів"	Фізичні особи - нерезиденти, Австрія	23,4
		ТОВ "Автотранспортне підприємство "Автотехпром", Україна	19,6
		ВАТ "Укрпідшипник", Україна	49,4
2.	ЗАТ "Свинець"	Фізичні особи - резиденти	91
3.	ВАТ "Миколаївський глиноземний завод"	АКБ "ХФБ БАНК УКРАЇНА" (в 2007 році об'єднаний з Уні Кредіт Банк, який в свою чергу належить Bank Polska Kasa Opieki Spolka Akcyjna, Польща)	28,8
		ТОВ "Український алюміній", Україна	15
		АБ "ІНГ БАНК УКРАЇНА", який належить ING Bank N.V., Нідерланди	54
4.	ПАТ "Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат"	Velbay Holdings Limited, Кіпр	97,5
5.	ДП «Запорізький титаномагнієвий комбінат»	Органи державної влади України	Дані відсутні

* Складено за даними www.smida.gov.ua.

Таблиця 6. Власники найбільших нафтопереробних підприємств України*

№	Підприємство	Власники	Частка в статутному капіталі, %
1	2	3	4
1.	ПАТ "ЛУКОЙЛ-ОДЕСЬКИЙ НАФТОПЕРЕРОБНИЙ ЗАВОД"	LUKOIL EUROPE HOLDINGS B.V., Нідерланди	99,6
2.	ВАТ "НАФТОПЕРЕРОБНИЙ КОМПЛЕКС - ГАЛИЧИНА"	Фонд державного майна України	25
		ROMANNOR INVESTMENTS LTD., Віргінські острови (Британія)	19
		DOMENNIUM ENTERPRISES LTD., Віргінські острови (Британія)	15,9
		WEAVERNAL HOLDINGS LTD., Віргінські острови (Британія)	19
3.	ВАТ "Херсонський нафтопереробний комплекс"	ЗАТ "Торговий Дім "Укрнафтопродукт", Україна	60
		Товариство, обмежене акціонерним капіталом "БРЕКОН СЕРВІСЕС ЛІМІТЕД", Віргінські острови (Британія)	28,7
4.	ЗАТ «НАФТОПЕРЕРОБНИЙ АГРОПРОМИСЛОВИЙ ІНТЕГРОВАННИЙ КОМПЛЕКС "БРОДАГРООЛІ"	ЗАТ "СТЕК", Україна, яким володіють фізичні особи резиденти	50
		ТОВ «Арголіт», Україна	50
5.	ЗАТ "Херсонський нафтопереробний завод"	КОМПАНІЯ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "МОРГТАУН ХОЛДІНГС ЛІМІТЕД", Кіпр	100

* Складено за даними www.smida.gov.ua.

Таблиця 7. Дані щодо розподілу власності на підприємства машинобудівної галузі України*

Власники, що справляють суттєвий вплив (більше 40%)	Кількість підприємств
Фізичні особи - резиденти	33
Іноземні фізичні та юридичні особи	22
Держава	12
Юридичні особи - резиденти, власників яких виявити не вдалося	38
Всього досліджено підприємств	105

* Складено за даними www.smida.gov.ua.

переробних підприємств знайти не вдалося. Хоча вітчизняна нафтопереробна галузь є недостатньо потужною для забезпечення внутрішніх потреб у паливно-мастильних матеріалах, проте втрата контролю над нею є суттєвим прорахунком в контексті забезпечення економічної безпеки України.

Слід відзначити, що серед показників енергетичної безпеки, вміщених у державній методиці, немає жодного, що стосувався б структури власності на основні підприємства паливно-енергетичного комплексу. Хоча, очевидно, що державне регулювання діяльності зарубіжних корпорацій у даній, життєво важливій для України сфері, з метою забезпечення енергетичної безпеки, є більш ускладненим порівняно з ситуацією, коли підприємства паливно-енергетичного комплексу перебувають у національній власності.

Вищенаведена інформація щодо придбання іноземними бізнес-структурами вітчизняних сировинних підприємств потребує доповнення дослідженнями ситуації у галузях високого ступеня переробки сировини. В Україні сконцентрований значний потенціал машинобудівної галузі.

Нами було опрацьовано дані щодо власників 105 вітчизняних машинобудівних підприємств і результати даного дослідження систематизовані в табл. 7.

Представлений розподіл власності на підприємства вітчизняного машинобудування принципово відрізняється від ситуації в сировинних галузях та фінансовій діяльності. Частка машинобудівних підприємств, що перебувають у іноземній власності, значно менша за аналогічні показники чорної та кольорової металургії, нафтопереробки, банківської діяльності, що свідчить про значно нижчий інтерес іноземних інвесторів до вітчизняних галузей високого ступеня переробки сировини. Натомість, вітчизняні інвестори та держава володіють значною часткою підприємств машинобудування України.

Галузеві пріоритети зарубіжних поглиначів зумовлюють відповідне спрямування іноземних інвестицій, що надходять в економіку України.

Органи державного регулювання, загалом вірно розуміючи необхідність залучення іноземних інвестицій в економіку України, не врахували необхідності їх обґрунтованого галузевого спрямування. В результаті проведення стимулюючої політики щодо залучення іноземних інвестицій та практичної неконтрольованості процесів злиття та поглинання, відбулася втрата національного характеру сировинного виробництва України та закріплення сировинної орієнтації в її зовнішньоекономічній діяльності.

ВИСНОВКИ

Безконтрольний перебіг процесів злиття та поглинання в Україні завдає серйозної шкоди її економічній безпеці та національним інтересам. Тому можемо впевнено констатувати надзвичайну актуальність державного регулювання процесів злиття та поглинання. Лише державі доступний той арсенал методів та засобів, що дозволять максимально використати можливості та нейтралізувати загрози злиттів і поглинань для національної економіки.

Література:

1. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.smida.gov.ua>
 2. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики. — Режим доступу до ресурсу: <http://ukrstat.gov.ua>
 3. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Національний банк України. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.bank.gov.ua>
- Стаття надійшла до редакції 11.11.2011 р.